

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ IN MEMORIAM

ΑΡΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ 2026, 43(4):439–442
ARCHIVES OF HELLENIC MEDICINE 2026, 43(4):439–442

Ο Γεώργιος Παπανικολάου και το υγρό του κάλεσμα Από τις μέδουσες της Κύμης στη σωτηρία της ζωής*

Ο Γεώργιος Παπανικολάου στο εργαστήριό του.

Ο Γεώργιος Παπανικολάου (1883–1962) υπήρξε κάτι πολύ περισσότερο από ένας διακεκριμένος ιατρός. Πρωτίστως, ήταν ένας οξυδερκής παρατηρητής. Η μοναδική του ικανότητα να διακρίνει λεπτομέρειες, να τις ερμηνεύει και να τις μετατρέπει σε γνώση αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο μιας επιστημονικής επανάστασης, που επρόκειτο να μεταμορφώσει ριζικά τη γυναικεία Προληπτική Ιατρική. Οι ρίζες αυτής της πορείας βρίσκονται στην Κύμη της Εύβοιας, εκεί όπου,

μεγαλώνοντας δίπλα στο Αιγαίο, διαμόρφωσε μια βαθιά σχέση με το υγρό στοιχείο, μια σχέση που θα διαπερνούσε αργότερα το επιστημονικό του έργο. Η διαδρομή του από τις ακτές της γενέτειράς του στα εργαστήρια της Αμερικής δεν υπήρξε απλά μια γεωγραφική μετακίνηση. Αντανακλά την εξέλιξη μιας καινοτόμου σκέψης, που κατάφερε να μετατρέψει ένα απλό υγρό κυτταρικό δείγμα σε ένα ισχυρό διαγνωστικό εργαλείο. Η μέθοδος του Παπανικολάου, το “Pap test”, αποτελεί την κορύφωση αυτής της διαδρομής – την επιστημονική παρακαταθήκη ενός ανθρώπου που έμαθε να «διαβάξει» τη σιωπηλή γλώσσα των κυττάρων, προσφέροντας στην ανθρωπότητα ένα πολύτιμο εργαλείο πρόληψης και ζωής. Πρόκειται, τελικά, για την ιστορία ενός μεγάλου ταξιδιού: Από τα νερά της Ελλάδας στην παγκόσμια ιατρική πράξη.

Η ιστορία του Παπανικολάου δεν είναι μόνο η ιστορία ενός επιστήμονα. Είναι η ιστορία ενός ανθρώπου, που από τα παιδικά του χρόνια ένιωσε τη θάλασσα όχι μόνο ως φυσικό στοιχείο, αλλά ως πηγή έμπνευσης και γνώσης.

Στην ανατολική πλευρά της Εύβοιας, εκεί που το πέλαγος δεν δέχεται τη σιωπή της στεριάς, αλλά της απαντά με κύματα, ψιθύρους και αλμύρα, είδε το πρώτο φως ο άνθρωπος που έμελλε να δώσει φωνή στη σιωπή του κυττάρου. Ο άνθρωπος που έσκυψε με σεβασμό στη ζωή. Ο ιατρός και ερευνητής Γεώργιος Παπανικολάου, ο μεγάλος Έλληνας επιστήμονας, ο οποίος χάρισε στην ανθρωπότητα ένα εργαλείο σωτηρίας, που επρόκειτο να μείνει γνωστό με τη συντομογραφία «ΠΑΠ-ΤΕΣΤ» από τη σύντμηση του ονόματός του. Η Κύμη, η πατρίδα του, δεν ήταν απλά ένας τόπος, ήταν ένα σύμπαν ναυτικό. Εκεί, στα τέλη του 19ου αιώνα, με τα πανιά των εμπορικών караβιών να φουσκώνουν ακόμη από τα μελτέμια του Αιγαίου, ανάμεσα στις μέδουσες οι οποίες ξεκινούσαν για ταξίδια σε άγνωστα νερά και δίπλα στις γιαγιάδες που διηγούνταν θρύλους για τη Σίβυλλα και το άντρο της στο Μεγάλο Νησί, μεγάλωνε ένα αγόρι το οποίο κοιτάζε τον κόσμο όχι μόνο με τα μικρά του μάτια, αλλά με συνεχή ερωτήματα. Η Κύμη δεν ήταν απλά η γενέτειρα, ήταν η μύηση. Τα Παλάτια –εκείνοι οι κοφτοί βράχοι οι οποίοι κατεβαίνουν απότομα στα μυστικά του βυθού– μαρτυρούν ότι κάποτε η πέτρα μιλούσε και ο μικρός Γιώργος ήταν το παιδί που άκουγε. Στις κρυφές

* Ομιλία (προσκεκλημένος ομιλητής) στη Διεθνή Σύνοδο Κορυφής Global Vision Summit 2025, που διοργάνωσε ο Διεθνής Φιλανθρωπικός-Πολιτιστικός και Εκπαιδευτικός Οργανισμός Writers Capital International Foundation υπό την αιγίδα της Περιφέρειας Αττικής, του Δήμου Βάρης-Βούλας-Βουλιαγμένης και του Ομίλου για την UNESCO Τεχνών, Λόγου και Επιστημών Ελλάδος, Αθήνα (Πνευματικό Κέντρο Δήμου Βούλας), 30 Ιουνίου–2 και 3 Ιουλίου 2025. Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Κασταλία», τεύχος 177, σελίδες 111–121, Αθήνα, 2025

παραλίες του Καλαμιού και της Χιλιαδούς κατοικούσαν – έλεγαν– οι Νηρηίδες και οι Εστιάδες της Κύμης. Σε αυτές εμπιστευόταν τις πρώτες του σκέψεις για τον κόσμο και τον άνθρωπο.

Γεννημένος το 1883, σε μια πολιτεία θεμελιωμένη στη ναυτοσύνη κοντά σε ψαράδες, καπεταναίους και το απέραντο γαλάζιο του Αιγαίου, ο Παπανικολάου από νωρίς βρέθηκε αγκαλιά με το υγρό στοιχείο, όχι μόνο ως περιβάλλον ζωής, αλλά και ως αίνιγμα που ζητούσε λύση. Παιδάκι 12 ετών, με ένα τενεκεδάκι στο χέρι, μάζευε μέδουσες –τις σαλούφες, όπως τις λένε στον τόπο του– και με ένα ξυραφάκι άνοιγε τις κοιλίτσες τους, παρατηρώντας τα μυστικά της ύπαρξής τους. Όχι με βία, αλλά με σεβασμό, με μια αγνή επιστημονική περιέργεια που θύμιζε περισσότερο τελετουργία παρά παιδικό παιχνίδι. Ποιος θα φανταζόταν ότι αυτό το παιδικό παιχνίδι θα γινόταν ο πρόλογος σε μια ζωή αφιερωμένη στην επιστήμη; Ο φλοίσβος τού ψιθύριζε ήδη τα μυστικά της ζωής. Και ήταν σαν να του έλεγε: «Θα γίνεις κάποτε αυτός που θα σώσει με μια απλή εξέταση εκατομμύρια γυναίκες σε ολόκληρο τον κόσμο». Ήταν τότε που, δίχως να το ξέρει, έκανε τα πρώτα του βήματα για τη μεγάλη ανακάλυψη. Η έρευνα, η οποία ξεκινούσε ως παιχνίδι, μεταμορφωνόταν σιγά-σιγά σε αποστολή.

Ο Παπανικολάου από μικρός έμαθε να διαβάζει τη θάλασσα, όπως άλλοι διαβάζουν τα βιβλία, κρατώντας για πάντα μέσα του τη γλώσσα των κυμάτων. Αντί να παίζει όπως τα άλλα παιδιά, στοχαζόταν, και ο νους του προσανατολιζόταν σε κάτι που δεν μπορούσε ακόμη να περιγράψει. Μα το ένοιωθε! Και όταν, χρόνια αργότερα, θα κοίταζε μέσα από το μικροσκόπιό του για να διαβάσει τα μυστικά των κυττάρων, θα άκουγε ξανά το ίδιο γνώριμο κάλεσμα της ζωής, της ζωής που τον δίδαξε η θάλασσα. Η θάλασσα ήταν η πρώτη του δασκάλα. Του έμαθε την ταπεινότητα της παρατήρησης, την αναμονή της απάντησης, την υπομονή της ανακάλυψης.

Και όταν πλέον ο νεαρός Παπανικολάου φθάνει στο Μόναχο, κουβαλάει μαζί του αυτή την αλμυρή μνήμη. Στο πασίγνωστο Ζωολογικό Ινστιτούτο του κορυφαίου Γερμανού καθηγητή Richard von Hertwig* εκπονεί τη διδακτορική του διατριβή αναφορικά με τις συνθήκες διαφοροποίησης

του φύλου των δαφνιδιών,** των μικροσκοπικών αυτών ζώων που ζουν σε γλυκά νερά και συμβάλλουν στη σύνθεση του ζωοπλαγκτού. Κολυμπούν με μεγάλη ευκολία και στην επιφάνεια του νερού εκτελούν απότομα πηδήματα, όπως οι ψύλλοι, γι' αυτό ονομάζονται και νερόψυλλοι. Το πηδηχτό τους κολύμπι –όπως πηδούσαν και οι σκέψεις του στον ανήσυχο νου του– οι μεταμορφώσεις τους, τα γονιδιακά τους μυστικά έγιναν το πρώτο του πείραμα για το θαύμα της ζωής.

Το υδάτινο στοιχείο ήταν και πάλι παρόν. Μέσα από αυτά τα πλάσματα του γλυκού νερού, ο Παπανικολάου εισδύει για πρώτη φορά στα μυστικά της αναπαραγωγής, της διαφοροποίησης, της βιολογίας της ζωής. Ήταν η πρώτη του μεγάλη τομή, η πρώτη του σημαντική ανακάλυψη, που οδήγησε τη σκέψη του πέρα από τα στενά όρια της θεωρίας.

Η θάλασσα –το μεγάλο του πάθος– θα τον καλέσει ξανά κοντά της. Το 1910, ένα έτος μετά την ολοκλήρωση του διδακτορικού του, ο Παπανικολάου θα επισκεφθεί τη Villefranche. Εκεί, στο παραθαλάσσιο χωριό της νοτιοανατολικής Γαλλίας, δεσπόζει το Υδροβιολογικό Ινστιτούτο, που ιδρύθηκε με σκοπό τη μελέτη της ενάλιας ζωής. Εκεί, θα ξυπνήσουν οι παιδικές του μνήμες: τα φύκια, τα όστρακα, το πλαγκτόν της Κύμης. Οι ακτές της Κυανής Ακτής δεν ήταν πλέον άγνωστες, του θύμιζαν τις ρίζες του. Βρέθηκε ξαφνικά κοντά σε όλα αυτά, που είχαν αποτελέσει τις πρώτες του παιδικές αγάπες για την πρώτη του έρευνα... Το Αιγαίο και η γενέτειρά του η Κύμη. Με τις ακτές και τις ξέρες της τον είχαν πάρει στο κατόπι, στην καρδιά της Ευρώπης. Του θύμιζαν εκείνους τους ψαράδες της παραλίας και την κουλτούρα του ναυτοκόσμου, των καπεταναίων με τον πασίγνωστο Κουμιώτικο Στόλο.

Για τον Παπανικολάου, η επίσκεψη αυτή δεν ήταν απλά ένας ακόμη σταθμός στην επιστημονική του Οδύσεια, ήταν επιστροφή στο αρχέγονο κάλεσμα της καταγωγής. Εκεί, στα σκιερά εργαστήρια με την ευθεία θέα στο απέραντο μπλε, ο Έλληνας ερευνητής βρήκε έναν μικρόκοσμο όμοιο με εκείνον της παιδικής του Κύμης. Η συνεργασία με κορυφαίους Ευρωπαίους υδροβιολόγους και ζωολόγους της εποχής ενίσχυσε τη διεπιστημονική του ματιά. Εδώ, στο μικρό ψαροχώρι της Villefranche, ο Παπανικολάου πρωτοαντίκρισε τη θαλάσσια ζωή ως έναν ζωντανό ιστό κυττάρων, ένα δυναμικό πλέγμα σχέσεων, που εγκαταστάθηκε στη σκέψη του ως προτύπωση του κυτταρικού κόσμου, τον οποίο επρόκειτο να εξερευνησει. Το νερό δεν ήταν πλέον απλά το περιβάλλον ανάπτυξης της ζωής, αλλά το βασικό μέσο όπου λαμβάνουν χώρα οι μοριακές

* Richard von Hertwig (1850–1937), διάσημος Γερμανός καθηγητής, ζωολόγος και εμβρυολόγος, ένας από τους κύριους εκπροσώπους της Βιολογίας του 19ου αιώνα με σημαντικές συνεισφορές στην κατανόηση της κυτταρικής βιολογίας, της εμβρυολογίας και της εξέλιξης. Ήταν ο πρώτος που περιέγραψε στο μνημειώδες σύγγραμμά του *“Lehrbuch der Zoologie”* (εγχειρίδιο Ζωολογίας) το 1891 τον σχηματισμό του ζυγωτού (το πρώτο κύτταρο ενός νέου οργανισμού-εμβρύου) από την ένωση του σπερματοζωαρίου και του ωαρίου κατά τη γονιμοποίηση, που τον καθιέρωσε ως θεμελιωτή της αναπτυξιακής βιολογίας

** Papanicolau N. Über die Bedingungen der sexuellen Differenzierung bei Daphniden. *Biologisches Centralblatt* 1910, 13:430–440

διεργασίες και μεταβιβάζεται η γενετική και κυτταρική πληροφορία, η μήτρα που στήριξε την εξέλιξη της ζωής.

Στο Ινστιτούτο παρακολούθησε πρωτοποριακές τεχνικές μικροσκοπίας και χρώσεων. Μελέτησε τα εμβρυϊκά στάδια οργανισμών και τη δυναμική των κυτταρικών διαιρέσεων στα υδρόβια είδη. Αναγνώρισε για πρώτη φορά ότι τα μυστικά του σώματος και οι αρχές της ζωής μπορούσαν να αποκαλυφθούν μέσα από την απλότητα ενός ζωντανού μικροοργανισμού.

Η Villefranche ήταν το ενδιάμεσο λιμάνι ανάμεσα στις δαφνίδες του γλυκού νερού –που μόλις είχε μελετήσει στο Μόναχο– και των θαλάσσιων θηλαστικών, τα οποία θα ερευνούσε αργότερα στα ταξίδια του με τον πρίγκιπα Αλβέρτο Α΄ του Μονακό.* Ήταν το σημείο όπου το βλέμμα του επιστήμονα συναντήθηκε με τη νησιωτική ευαισθησία του. Ήταν το σημείο όπου η θάλασσα έγινε για τον Παπανικολάου όχι τόπος, αλλά μέθοδος. Εκεί, ίσως, άρχισε να σχηματίζεται στον νου του όχι ακόμη η μέθοδος του Par test, αλλά το όραμα: Ότι η ζωή πρέπει να παρατηρείται όχι στα μεγάλα και επιβλητικά όργανα, αλλά στα ταπεινά και φαινομενικά ασήμαντα στοιχεία της: στο κύτταρο, στην πρώτη σιωπή από την οποία αρχίζει η φωνή της αρμονίας αλλά και της αρρώστιας.

Κι αν η Κύμη τού χάρισε τη θάλασσα των παιδικών του αναζητήσεων και το Μόναχο τον πειθαρχημένο στοχασμό, τότε η Villefranche τού χάρισε τη σύνθεση: Την κατανόηση ότι η επιστήμη δεν κατοικεί μόνο σε κάποιο χημικό φιαλίδιο ή σε κάποια βιβλιοθήκη, αλλά στην ανοικτή θάλασσα, στο ξάφνιασμα του παρατηρητή που βλέπει την πρώτη διαίρεση της ζωής και ξέρει ότι γίνεται μάρτυρας ενός θαύματος.

Και μετά τη Villefranche δεν ζούσε παρά για να βρεθεί στο Ωκεανογραφικό Μουσείο του πρίγκιπα Αλβέρτου στο Μονακό, ενός ίσως από τα μεγαλύτερα και πιο σημαντικά κέντρα ενάλιων ερευνών σε όλον τον κόσμο εκείνη την εποχή. Ήταν τυχαίο λοιπόν που τον καλούσε κοντά της η έρευνα;

Οι αίθουσες του Ωκεανογραφικού Μουσείου γίνονται ο νέος του ναός. Εκεί, ανάμεσα σε εκθέματα ενάλιου βίου, σε ενυδρεία και συλλογές από ναυτικά όργανα και παλιούς χάρτες, ανασαίνει η ψυχή του. Το καλοκαίρι του 1911 ο Παπανικολάου συμμετέχει σε μια ερευνητική αποστολή

* Prince Albert Ier de Monaco (1848–1922), πρίγκιπας του πριγκιπάτου του Μονακό, διάσημος ωκεανογράφος και λάτρης της επιστήμης και των καινοτομιών, γνωστός με το παρατσούκλι «ο λόγιος πρίγκιπας» ή «ο πλοηγός πρίγκιπας». Βασίλεψε από το 1889 μέχρι τον θάνατό του, αφιερώνοντας μεγάλο μέρος της ζωής του στην επιστήμη της ωκεανογραφίας, στη δημιουργία της οποίας συνέβαλε, κατανοώντας τη σημασία της σχέσης μεταξύ των ζώντων οργανισμών και του περιβάλλοντός τους

με το σκάφος “L’Hirondelle” του πρίγκιπα Αλβέρτου. Τον φαντάζεστε με τι νόημα χαμογελούσε όταν διάβαζε, για πρώτη φορά, τα πορίσματα των πειραμάτων του διάσημου Γάλλου φυσιολόγου Charles Richet** και του ομοεθνή του ζωολόγου Paul Portier*** που είχαν πραγματοποιήσει πάνω σε ένα από τα πολυτελή ερευνητικά σκάφη του Αλβέρτου το 1901, το “Princesse Alice II”, από όπου είχαν συλλέξει διάφορα θαλάσσια ζώα (μέδουσες και θαλάσσιες ανεμώνες), με τα οποία απέδειξαν ότι το εκχύλισμά τους –αυτό που στον μικρό Παπανικολάου έκανε να μουδιάζουν και να κοκκινίζουν τα παιδικά του χεράκια– είχε τοξικές ιδιότητες; Εκείνο το κάψιμο, εκείνη η αίσθηση που τότε τον φόβιζε, τώρα γινόταν η επιβεβαίωση ότι η ζωή του όλη τον πήγαινε βήμα-βήμα προς τη λύση ενός μεγαλύτερου αινίγματος. Μελετώντας την επίδραση της τοξίνης, οι δύο Γάλλοι περιέγραψαν το φαινόμενο της αναφυλαξίας, που χάρισε στον Richet το 1913 το Νόμπελ της Ιατρικής.

Ο Παπανικολάου κατέγραφε, παρατηρούσε, συνέλεγε δείγματα μικροοργανισμών, συνεργαζόταν με άλλους φυσιολόγους και θαλάσσιους βιολόγους, διερευνώντας την ποικιλομορφία του ζωικού βασιλείου. Στον μαγικό καθρέφτη του μικροσκοπίου, μέσα από τις διαφάνειες ενός θαλάσσιου ζωοπλαγκτού ή τις πτυχές ενός απομονωμένου επιθηλίου, διαφάνηκε πρώτη φορά η σκέψη ότι η ζωή εκτυλίσσεται σε άπειρες μορφές και παραλλαγές, αλλά με ένα κοινό θεμέλιο: το κύτταρο.

Το ταξίδι αυτό δεν του πρόσφερε μόνο υλικό για επιστημονικές αναζητήσεις, του χάρισε κάτι βαθύτερο: Την πεποίθηση ότι η επιστήμη μπορεί και πρέπει να βιώνεται ως πνευματικό και προσωπικό ταξίδι και ότι δεν πρέπει

** Charles Robert Richet (1850–1935), Γάλλος ιατρός και φυσιολόγος, καθηγητής Φυσιολογίας στο Collège de France και μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας Ιατρικής. Το 1913 τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Φυσιολογίας και Ιατρικής «σε αναγνώριση της συνεισφοράς του στον χώρο των αναφυλακτικών αντιδράσεων». Οι έρευνές του σχετικά με την αναφυλαξία (anaphylaxie) –λέξη την οποία ο ίδιος επινόησε από τα ελληνικής προέλευσης συνθετικά «ανά» (ενάντια) και «φύλαξις» (προστασία, φύλαξη)– επικουρούμενος από τον Paul Portier βοήθησαν στην ανακάλυψη των αιτιών που προκαλούν την αλλεργική ρινίτιδα, το άσθμα και άλλες αλλεργικές αντιδράσεις σε εξωτερικές ουσίες. Υπήρξε άνθρωπος με πολλά ενδιαφέροντα και στα έργα του περιλαμβάνονται βιβλία ιστορίας, κοινωνιολογίας, φιλοσοφίας, ψυχολογίας αλλά και θεατρικά έργα και ποίηση. Επίσης, είχε έντονο ενδιαφέρον για την ύπνωση, διεξήγαγε πειράματα με μέντιουμ και έγινε Πρόεδρος της Εταιρείας Παραψυχολογικών Ερευνών στο Ηνωμένο Βασίλειο

*** Paul Jules Portier (1866–1962), Γάλλος ζωολόγος και φυσιολόγος, καθηγητής Συγκριτικής Φυσιολογίας στο Πανεπιστήμιο των Παρισίων και μέλος της Γαλλικής Ακαδημίας Επιστημών και της Γαλλικής Ακαδημίας Ιατρικής, που συνέβαλε σημαντικά στην ανακάλυψη της αναφυλαξίας και στην ανάπτυξη της συμβιογένεσης (κορυφαία εξελικτική θεωρία για την προέλευση των ευκαρυωτικών κυττάρων από προκαρυωτικούς οργανισμούς), εξηγώντας την προέλευση του μιτοχόνδριου

να αρκείται απλά στο να εξηγήει τη ζωή, αλλά οφείλει να την τιμά.

Οι θάλασσες ήταν βαθιές. Οι καταδύσεις – επιστημονικές και ψυχικές. Πρώτη μέτρηση, πρώτο δίκτυο, πρώτος αναστεναγμός από θαυμασμό. Από τις φάλαινες συλλέγουν πολύτιμο υλικό, στα στομάχια τους – ένας μικρόκοσμος ζωής, μια κρύπτη κυτταρικών θησαυρών. Ο Παπανικολάου αρχίζει να στοχάζεται όσον αφορά στην κυτταρική δομή, στις μεταβολές, στην υφή της ζωής κάτω από το φως του μικροσκοπίου. Εδώ φυτεύεται, χωρίς να το γνωρίζει ούτε καν ο ίδιος, ο σπόρος του Pap test. Βυθομετρήσεις, αλιεύσεις, νέα πειράματα. Ο Παπανικολάου ταξινομούσε τα δείγματα, ανέλυε τα κύτταρα, παρατηρούσε τις αλλοιώσεις στους ιστούς των θαλάσσιων θηλαστικών. Εστίασε στις φάλαινες, όχι με ρομαντική διάθεση, αλλά με εκείνο το βλέμμα που εστιάζει στο κύτταρο, όχι στο κήτος. Η έρευνα ήταν επίπονη. Εκεί, πάνω στο κατάστρωμα, με τον άνεμο της Μεσογείου και τη μνήμη της Κύμης να τον συντροφεύουν, γεννήθηκε μια νέα βεβαιότητα: Ότι η ζωή είναι ένα απέραντο υδάτινο τοπίο, με ρεύματα, με εσωτερικές παλίρροιας, με σιωπές, με κραυγές, με μορφές που συνεχώς αλλάζουν, όπως αλλάζουν και τα κύτταρα.

Ίσως αυτή η θαλάσσια αποστολή να υπήρξε το τελευταίο λυρικό επεισόδιο στην «προκυτταρολογική» ζωή του Παπανικολάου. Μια επιστροφή στην ποίηση του κόσμου, πριν εκείνος επιλέξει την αυστηρότητα της Νέας Υόρκης και τον ασκητισμό της μικροσκοπικής παρατήρησης στο Πανεπιστήμιο Cornell.

Οι ωκεανοί της επιστήμης δεν είχαν φουρτούνες γι' αυτόν. Είχαν ατελείωτα ξενύχτια πάνω στο μικροσκόπιο. Εκεί, πάνω σε αυτό διύλιζε την ουσία της ζωής! Στο βάθος της ψυχής του ζούσε η Κύμη, αντίκρυ στο Αιγαίο. Μνήμες του Γεώργιου Παπανικολάου για τον άνθρωπο και τη ζωή!

Ο Παπανικολάου δεν έσωσε απλά ζωές, μας δίδαξε πώς να ακούμε ξανά το κύτταρο, να ακούμε τη θάλασσα μέσα μας. Ο Παπανικολάου δεν ήταν απλά ένας ερευνητής. Κάθε βράδυ, όταν ο υπόλοιπος κόσμος κοιμόταν, αυτός σκάλιζε

κύτταρα και έκρυβε στις σημειώσεις του τη μελλοντική του προσφορά στην ανθρωπότητα.

Ο Παπανικολάου είχε ανοίξει νέους ορίζοντες στην επιστήμη. Χάρισε στην ανθρωπότητα μια απλή εξέταση χωρίς να πουλήσει την πατέντα της εφευρέσής του, και στην Ιατρική έναν νέο κλάδο. Με την πρωτοτυπία της σκέψης του, την παρατηρητικότητα και τη συνεχή ακούραστη προσπάθεια, που χαρακτηρίζει τη μεγαλοφυΐα, θα ανακαλύψει ότι τα μέχρι τότε θεωρούμενα άχρηστα κύτταρα, εκείνα δηλαδή τα οποία «αποφολιδώνονται» και αποβάλλονται από τον οργανισμό, συνιστούν τεράστιας σημασίας διαγνωστικό υλικό. Την επαναστατική νέα ειδικότητα βάφτισε «Αποφολιδωτική Κυτταρολογία». Ο Γεώργιος Παπανικολάου θεωρείται αναμφίβολα ένας από τους πλέον επιφανείς ιατρούς του 20ού αιώνα, ο οποίος με το τεράστιο επιστημονικό και ερευνητικό του έργο σφράγισε μια ολόκληρη εποχή και έθεσε τις βάσεις για την εξέλιξη της σύγχρονης Προληπτικής Ιατρικής. Ο Παπανικολάου όχι μόνο απέδειξε την αξία της πρόληψης και της έγκαιρης διάγνωσης, αλλά έπεισε τον επιστημονικό κόσμο για τη σπουδαιότητα του μαζικού προληπτικού ελέγχου. Η συμβολή του Pap test στην έγκαιρη διάγνωση και πρόληψη του καρκίνου του τραχήλου της μήτρας είναι διαχρονικά κολοσσιαία.

Η εφεύρεση του Pap test δεν αποτελεί μόνο επιστημονικό ορόσημο. Είναι μια προσωπική νίκη του ανθρώπου, ο οποίος δεν ξέχασε ποτέ την Κύμη, ούτε τις σαλούφες, ούτε τα Παλάτια, ούτε την αλμύρα που ποτίζει τα όνειρα των μικρών παιδιών. Που δεν λησμόνησε τη θάλασσα, γιατί ήξερε ότι, όπως και η επιστήμη, είναι γέννημα ταπεινότητας και σιωπηλού θαυμασμού.

Αριστείδης Γ. Διαμαντής

*Ιατρός Κυτταρολόγος, Διδάκτωρ Ιατρικής Σχολής,
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Επίτιμο Μέλος Ελληνικής Εταιρείας Μοριακής και
Κλινικής Κυτταρολογίας
Ιστορικός της Ιατρικής, Υποναύαρχος (ΥΙ) ΠΝ ε.α.
e-mail: aristidis.diamantis@gmail.com*